

ZALÁN TIBOR

Abonyi emlékszilánkok

Száll a porhó. Megszülettem,
nyár végén s nem decemberben,
mégis hóra emlékezem,
lehet, hóban temetkezem.

*

Apám kubikos, egyszerű képlet,
a lapát nyelén a vére fénylett,
rég halott, de még mindig hányja
a földet. Köd van – s Tatabánya.

Amikor persze vőfély volt
rímekben beszélt és bort dalolt,
árokba esett be hajnalonta,
hóna alatt szétlapult a torta.

*

Anyám egy téglagyárban robotolt,
rakta a téglát, üvegdobokon
játszott a tó fölött egy csúf angyal.
Kórház, fájdalmak, bevérzett hasfal.

Amikor persze nagy havak jöttek,
és a gyertyák sorra lecsöpögtek
a fenyőfáról, karácsony táján
nem fogyott a nevetés a száján.

*

Piros potrohú szitakötők lüktettek
a kerítésdróton. Bátyámmal befogtuk
őket. Apró kocsit kötöttünk utánuk,
bárgyú vágyainkat az égre így dobtuk.

Aztán egyszer csak fogta magát, és elment.
Nyár volt, nagy fények, lombok közül kitörők.
A nyugodt temetőt fölverte a sírás.
S a kerítésdróton piros szitakötők.

*

Tágul a kép. Ez már a temető. A síneken túl a sírok. A síneken túl sírok. Éjjel, ha fűtüyül a vonat, néha a halottak belefűtüyülnek. Olyankor vacog a fogunk. Összekapaszkodunk a bátyámmal, együtt vigyenek el bennünket, ha jönnek. De csak a reggelek jönnek. Apánk Tatabányán ássa az árkokat, anyánk a téglagyárban, az elszedő gépnél, hármásával emelgeti a kurva nehéz nyerstéglát. Reggelire zsíros kenyér paprikával, paradicsommal. Aztán ki a kertbe, mákszárbból dárdát csinálunk, a szál végébe szöveget erősítünk, aztán dobáljuk vele egymást. Igazi harc ez, csodálatos, csodája, hogy a szemünk még megmaradt. Aztán a szitakötők, a szitakötő-fogatok felküldve Istennek. Aztán megint a temető a síneken túl, csigákat gyűjtünk, versenyeztetjük őket a fal menti betonon. Bolyongás a kertben, elveszünk a magas növények között. Ha már elég meleg van, leszökünk a téglagyári tóhoz, és fürdünk a rozsdás vasak között, üvegcserepek, törött, csorba tányérok között. Fürdünk a városka szemete fölött, a város szennyében. Nagyanyánk talál ránk, egy vesszővel a kezében, amivel el akar verni bennünket. Bemenekülünk előle az égető kemencének abba a részébe, ahol még elviselhető a hőség. Pár méterre tőlünk izzanak a kiégésre szánt téglák. Oda nem mer utánunk jönni, csak onnan kiabál befelé, meg segítségért kifelé. De nem segít neki senki, a melósok csak nevetnek rajta, és tréfákkal fűszerezve az eseményt, tolják a nyers téglával megrakott talicskákat be az égetőkemencébe – oda, ahol mi lapulunk. Este ezért megver anyánk a vasalózsínórral (a fakanalak már mind összetörtek rajtunk), a tóban fürdésért, a forró kemencében bujkálásért, a nagyanyánk kiröhögtetéséért. Vinnyogunk, zokogunk, hogy hagyja már abba, amikor pedig nem veszi észre, összeröhögünk a háta mögött. Bitang rossz kis utcagyerekek voltunk.

*

Azt hittük, a téglagyári kémény olyan magas, el lehet érní róla a holdat. Sokszor indultunk el lélekben fölfelé, amikor a kocsmában vígan daloltak a részeg legények, és a hold is süttött; csak pár lépés fölfelé, máris megütött bennünket a halál áporodott szaga. Nem tudtuk még, mi az, de rettegtünk tőle, koporsó az ég, és kiszakadt belőle a halott, hittük, és ömlik az itala végig az arcunkon és a pizsamánkon.

Ilyenkor átmentünk aludni anyánkhoz.

*

Reich néni boltja a szárítószínek között volt, messzebb a toronytól, így annak soha nem esett rá az árnyéka. Tőle lehetett cukrot lopni. Mindehhez csak egy kiló lisztet kellett kérnünk. Elfordult, lehajolt, mert a liszt az alsó polcon volt, a háta mögött, mi meg belemarkoltunk a pulton őrzés nélkül maradt nagy üvegekben felhalmozott cukrokba, és már rohantunk is teli marékka kifelé a tenyéryní kis boltból. Reich néni lassan megfordult a liszttel a kezében, és csak állt, állt tanácstalanul, és csak mosolygott és mosolygott. Nem gúnyosan, nem bánatosan – megbocsátóan mosolygott. Soha nem káromkodott, nem ki-

abált utánunk, nem átkozódott, nem fenyegetőzött azzal, hogy elárul bennünket az anyáknak. Emiatt-e, más miatt-e, egy idő után szép lassan leszoktunk a lopásról.

*

Hajnalban kelek, és rakom a téglát,
 reggeli után rakom a téglát,
 egész délelőtt rakom a téglát,
 ebéd után rakom a téglát,
 teljes délután rakom a téglát,
 vacsora után rakom a téglát,
 sötétedésig rakom a téglát,
 hazamegyek, megmosakszom, lefekszem,
 és egész éjjel rakom a téglát
 álmomban, hajnalban kelek, és
 folytatom, rakom a téglát, és
 telnek a napok, és rakom a téglát,
 és telnek a hetek, és rakom a téglát,
 és telnek a hónapok, és rakom a téglát,
 és eltelik a nyár, én rakom a téglát,
 aztán visszamegyek a gimnáziumba,
 ki a tengeren volt, ki a hegyekben,
 ki a Balatonon, ki a táborokban,
 ki külföldön, ki vidéken, én a
 Kínai Nagyfalat építettem egész nyáron,
 mondom, amikor rám kerül a sor,
 na, fel is épült szépen, még
 az úrhajókból is látni lehet,
 teszem hozzá, és kihúzom magam,
 és mindenki jót nevet a tréfán,
 talán még irigyelnek is titokban,
 az ostobábbak még el is hiszik ezt,
 titkon a kezemet nézem, töredezett,
 kemény, a törésekben néhol sötét vér
 szárad, még sokáig rakom a téglát
 éjjelente, míg más álmok nem jönnek,
 mikor fekszem a fűben és az eget
 nézem, számban szalmaszál,
 a szalmaszál végén lüktető piros
 szitakötő, s a temetőárokban
 a szétmászó csigák.

*

Apai nagyanyám a falu szélén, a Mérgesen lakik. A Mérges veszélyes hely, ezt mindenki tudja Abonyban. Ott laknak a cigányok, a szökött rabok, a mindenhonnan kiutált emberek, sok a verekedés, sok a részeg, nagy a hangoskodás. Báméskodva járom a szűk utcákat, belesek a kerítések réseibe, megbámulom a kidőlt-bedőlt falú házak között játszadozó purdékot, a késekkel játszkódó nagydarab cigány embereket, a puha, kövér, tarka ruhás asszonyokat. Egyszer

megkínálnak gyümölcscsel, elveszem, és csak úgy mosatlanul majszolom velük, máskor a csokijába épp beleharap a cigánygyerek, amikor mellükre érek, az anyja kiveszi a kezéből, nyújtja felém, én is leharapok egy darabot onnan, ahonnan ő harapott, illendően megköszönöm, megsimogatják a fejemet. Szeretnek errefelé. Nagyanyámnál elképzeltetlenül édes, szirupos befőtteket csámcsogok, közben megállás nélkül ordítok a fülébe, mert nagyothall, később nyargalászok a kertben, meg sokat ülök a gangján, csak úgy, hogy üljek. Szeretek a gangján ülni, szeretem ezt a gangot, legjobban talán ezt a gangot szeretem ebben a házban. Itt akasztja fel majd nagyanyám magát egy kora téli hajnalon, a gang egyik gerendájára erősítette a kötél egyik végét, úgy hal meg, hogy amikor megtalálják, a földön térdepel, mint aki imádkozik, épp csak nyakát hajtotta bele a hurokba. Én nem láttam ezt, apám mesélte. De soha többé nem mentem vissza a Mérgesbe, minek is? A purdék nyilván már felnőttek, és elkeveredtek a környékről, a kövér asszonyokat elvitte a szívük és az idő, a késsel játszó nagydarab cigány férfiak pedig nyilván sorra kikésették egymást a kocsmában az életből. Nagyanyám háza talán már összedőlt. De az is lehet, valaki megvette, felújította, kidobálta a szirupos gyümölcsöket a szekrények tetejéről, minden bizonnyal azzal kezdte, alkonyattájban meg kiül a gangra, és egyre csak a lemenő napot bámulja.

*

A téglagyári tó Anyám a parton
Agyagtól maszatos gyermekarcom
Homályos a kép Pirosas a széle
Ráfrecscent nagyapám torkavére

S a fákról is éretten már a körte
pirosan hullt ahogy kiköhögte
Készültem a világot felképelem
De bokorban várt a történelem

érett combjáról szoknyáját feldobta
sötétlett az öle kitakart bomba
Megríkatott és kis pengő szememből
kipottyant s hazáig vitt egy rendőr-

könnyecsepp gyerekségem pocakos öre
Csak érnék haza haza időre
Egyszerre lett tél nem telelődött
És hazáig az út És hó Így kezdődött

*

Sej, Nagyabonyban csak két torony látszik, énekelték a magyar (abonyi) katonák Majlandban. A nagyobbik a katolikus templomé, a kisebbik torony a reformátusokhoz tartozik. Én a katolikusba jártam. Nem sikerült hitbuzgó kisgyerekeknek lennem. A templomban leginkább a szobrok érdekeltek, a festmények és főként a freskók a boltozaton, melyek, ha sokáig néztem őket, megnyitották nekem a kupolát, és fölláttam egész az Istenig és az ő angyalaiig. Isten ősz, idős ember volt, lógó nagy hajjal, de szelíd szemekkel, és kezét

mindig furcsa pózban tartotta, nem lehetett eldönteni, adakozik-e épp, vagy kéreget. Áldoztam, bérmálkoztam. Első gyónásomkor nem egészen érttem, mire szolgál ez a susmus a pappal azon a rácsos ablakon keresztül. Javasolták, írjuk föl a bűneinket, melyeket le kell majd imádkoznunk, ha a pap felold bennünket. PARÁZNÁLKODTAM. Valamiért ezt a szót firkantottam a listám elejére, bár a jelentésével nem voltam tisztában hat-hétévesen. Talán azóta sem. Valamelyik tiltó törvénysorból másolhattam ki. Az első közlést nagy csönd fogadta a gyóntatófülke másik oldaláról. Felbátorodott lendülettel folytattam. Loptam, káromkodtam (ez mindkettő igaz volt), más feleségét megkívántam... Dőltek belőlem a bűnök megállás nélkül. De ölni nem öltem, annyi eszem azért már akkor is volt, hogy az valami nagyon súlyos dolog lehet, és abba nem tanácsos belekeveredni. A pap néhány miatyánkra kötelezéssel elengedett. A gyónás és hosszás imádkozás után még sokáig kóricáltam a templomban, bámultam a gipszből kiöntött stációképeket, a kupola fölött álldogáló Istent angyali kíséretével az égben, meg Krisztus sebéit nézegettem sokáig sok együttérzéssel. Valamiért nem akaródzott hazamenni. Pedig akkor már büntelen voltam, s már alkonyodott, tudtam, lassan zárják a templomot. Valamit kerestem, de nem találtam meg. Csalódottan mentem haza, s attól kezdve valahányszor beléptem a templomba, mindig kerestem azt, amiről nem tudtam, hogy mi, csak sejtettem, hogy ott van, és nekem szükségem van rá. Így vagyok ezzel mind a mai napig, amikor az abonyi katolikus templomba belépek. Keresek valamit, immár ötven év elteltével is, és még mindig nem találok. Közben riadtan vettem észre magamon, az idők során elfelejtettem imádkozni.

*

Abonyból hová Tengerek Liának
Utánad fordulok gerincedre látok
Az ablak fakó egén negatív darvak
Disznóvér a kövön Hajnal Akarlak

Gyémántsöprűk a háztetőkön szelek
A tónál fejemmel labdázik két gyerek
Konyhák Szerelemszag Kifosztott udvarok
A halottak szájában ezüsthomok

Mióta mindig ebben a szobában
fel-alá fel-alá bakázik a lábam
Ittam és írtam A cigarettafüstben
zöld fotelomban üldögélt az Isten

Emberiség utáni délután van
Nap égő kopoltyú verdes a hiányban
Hajamat szeretted benne maradt kezéd
kócolja fésüli mintha még veled

Madarak kék árnya felbontott béke
hóban ki elindult kékellik a lépte
S viszi magával amit csak ő vihet
nem-voltat voltat Ami talán lehet

Gyávaságunkban ki asszonyom voltál
magad helyén márvány hidegeket hagyta
Eszméletem horizontján túl a vonat
Varjak az őszen hantolják arcomat

*

Hogy az iskolát, ahol jártam néhány osztályt a Szolnoki úton, miért hívták zsidó iskolának, sokáig nem tudtam. Ahogy azt sem tudtam meglepően sokáig, hogy mit is jelent az a szó, hogy zsidó. Pedig benne volt a bibliában is, hogy egy nép, Isten kiválasztott népe, de nem sok figyelmet fordítottam erre. Ronda, jellegtelen épület volt ez a zsidó iskola, a postával szemben. Volt viszont egy hatalmas udvara, és az udvaron túl egy valaha gyönyörű, jelenében romos nagy épület, amolyan templom, amit csak magtárnak használtak a mi időnkben. Csak később, felnőtt koromban tudtam meg, hogy a zsidó iskolának elnevezett házban született Háy Gyula, a jeles drámaíró. És hogy a gyönyörű nagy rom, a magtárépület egy hajdan büszke és pompás zsinagóga volt. Akkor persze, gyerekként, nem törődünk volna ezzel akkor sem, ha valaki elmondja nekünk mindezt. Nem kérdeztünk volna rá, hová lettek a nagy ház lakói, és a magtárként szolgáló romban milyen szertartások zajlottak, és helyén van-e ott a gabona. Rúgtuk a labdát, csököztünk, fogócskáztunk és verekedtünk – mások múltjának a romjain. S ha megbotlottunk bennük, netán elestünk, lepóroltuk magunkat, felálltunk, és rohantunk tovább.

*

Csak úgy melleleg, a másik iskolám a Kálvin úton volt. Nem sok értelmét találtam az utcanévnek – a mi utcánk Kapisztrán Jánosról volt elnevezve, akiről legalább tudható volt, hogy Hunyadi János meg a nádorfehérvári győzelem –, de ez a Kálvin név nem sokat mondott nekünk. Egyszer aztán bejelentették, hogy a Kálvin utat átkeresztelték Lenin útra. Megkönnyebbültünk. Lenint azt ismertük, az a jó bácsi volt, aki szerette a gyerekeket, és ha a labdát hozzárúgták, ő visszaadta azt nekik, miközben megállás nélkül a világforradalom eljövételén munkálkodott. Olyan utcán azért mégis szívesebben megy végig az ember, amelyikről tudja, kiről keresztelték el, mint ismeretlen és egzotikus nevű csapásokon! Ma ismét Kálvin nevét viseli az utca. Érdekes az emberi létérzések változása az időben. Kálvint ma már pontosan tudom értelmezni. De ezt a Lenint valahogy már sehogyan.